Poznej svoje město

Cyklus komentovaných vycházek
k 800. výročí
založení města Příbram,
které pořádala Knihovna Jana Drdy
ve spolupráci
s Klubem českých turistů
v průběhu roku 2016.

PŘÍBRAM
800 LET

Historické budovy, sochy a pamětní desky /2. března 2016/

Z významných příbramských budov, pomníků a pamětních desek stojí za povšimnutí zejména:

Náměstí T. G. Masaryka pochází ze 13. století, původně nedlážděné, srovnáno a vydlážděno bylo teprve roku 1840. Nejstarší budovou na náměstí a v Příbrami je kostel sv. Jakuba Staršího, rovněž ze 13. století. Druhou nejstarší budovou byla tzv. stará rychta, která stávala na jižní straně náměstí na místě dnešního Úřadu práce, původně OV KSČ. Památnou budovou na téže straně náměstí je bývalý hostinec U Modrého hroznu z roku 1684. Svého času sem z nedaleké Vysoké jezdíval hudební skladatel Antonín Dvořák. Mezi významné budovy na západní straně náměstí patří dnes bohužel zdevastovaná budova bývalého hotelu Buchar, později Podařil z roku 1859. Další významnou stavbou na této straně je novorenesanční budova Knihovny Jana Drdy, původně postavená pro potřeby okresního zastupitelstva v roce 1922. Dříve na tomto místě stával hostinec U Černého orla. Dále severně je palácovitá budova bývalého okresního soudu s dvojicí Alšových sgrafit. Budova pochází z roku 1665. V severním rohu je budova bývalého hotelu Horymír (původně Šplíchal) z roku 1884. Na východní straně náměstí je dominantní stavbou empírová budova bývalých Rudných dolů, ze které byl v roce 1918 v Příbrami vyhlášen vznik Československé republiky. Na místě dnešní rohové lékárny U Bílého lva stávala do roku 1968 stejnojmenná lékárna v barokně přestavěném domě z roku 1719. Vpravo od lékárny původně stávala dvojice barokních domů. V jednom z nich býval hostinec U Zeleného stromu připomínaný již v roce 1675, ve kterém roce 1815 přespal ruský car Alexandr I.

U severovýchodního cípu náměstí je novorenesanční budova radnice z let 1890-1893 od významného českého architekta Ignáce Ullmanna. Dále pak druhá nejstarší budova v Příbrami Zámeček-Ernestinum z roku 1364 se zachovalým gotickým arkýřem, ve kterém měl malou kapličku Arnošt z Pardubic. V jeho okolí je několik dalších významných budov: bývalá dívčí škola z roku 1874 (později I. poliklinika, dnes v soukromých rukou), ve které mj. působil sbormistr Antonín Vepřek, vedlejší bývalý učitelský ústav (dnes obchodní akademie) z roku 1876,

za Zámečkem budova restaurace Na Příkopech a konečně vpravo od něho secesní budova pošty z roku 1914. Mezi poštou a restaurací je pomník obětem první světové války se sochou jinocha od akademického sochaře Václava Šáry z roku 1927. Desky se jmény padlých byly přidány později.

Ve vedlejší třídě gen. Richarda Tesaříka je komplex Oblastní nemocnice Příbram, v jejímž areálu je budova původní okresní nemocnice z roku1881, dále budova sokolovny z roku 1903 a v sousedství budova obecných a měšťanských škol (dnes ISŠ) z roku 1902. Na rohu s Jiráskovými sady je budova bývalého sirotčince (dnes VZP) z roku 1891 (druhé patro bylo přistavěno v roce 1906). Nejvýznamnější budovou v Jiráskových sadech je budova bývalého gymnázia (dnes SZŠ a VOZŠ) z roku 1882, ve které za heydrichiády v roce 1942 došlo k zatčení tehdejšího ředitele Josefa Lukeše, doma studenta gymnázia Antonína Stočese a jeho otce. Později pak byli všichni popraveni. Tragickou událost zpracoval Jan Drda v povídce Vyšší princip. Před budovou je busta

Zleva: kostel sv. Jakuba, radnice, lékárna U Bílého lva a zájezdní hostinec U Zeleného stromu.

genmjr. Richarda Tesaříka, jednoho z hlavních účastníků východního odboje za druhé světové války. O kousek výše je pak pomník Dílu Aloise Jiráska od Václava Šáry. Na protější straně Jiráskových sadů kdysi býval městský pivovar, ze kterého dnes zbyla poslední budova s restaurací. V pivovaře byl ukončen provoz na Silvestra 1960.

U Václavského náměstí jsou tři domy s pamětními deskami. Na rohu náměstí a Střelecké ulice je deska věnovaná zdejšímu pobytu básníka, karikaturisty a anarchisty Františka Gellnera, který v Příbrami zkoušel studovat na Báňské akademii. Tak jako předtím ve Vídni neúspěšně. V místě, kde z Václavského náměstí vybíhá Mariánské údolí a Dlouhá ulice, je secesní dům Stočesových s pamětní deskou připomínající tragickou událost za heydrichiády. O několik domů níže, kde Václavské náměstí přechází do Pražské ulice, je dům s pamětní deskou připomínající, že ve dvoře tohoto domu měl fotografický ateliér světoznámý fotograf František Drtikol.

Provázel Ing. Josef Fryš

Hornická minulost Příbrami, důl Římbaba v Bohutíně /6. dubna 2016/

V rámci osmistého výročí založení města Příbrami probíhaly v letošním roce komentované vycházky pořádané Knihovnou Jana Drdy a Klubem českých turistů v cyklu prohlídek „Poznej svoje město“. Jednou z vycházek byla i prohlídka budovaného muzea na bývalém Dole Římbaba. Důl Římbaba se nachází v obci Bohutín, části Vysoká Pec. Tak trochu nelogicky poznávali účastníci této vycházky nejen Příbram, ale i blízké okolí. Vraťme se trochu do historie. Město Příbram v roce 1703-1704 postavilo pod hrází dnešního Vysokopeckého rybníku na svých pozemcích vysokou pec na zpracování železných rud těžených v okolí Příbrami. Současně s pecí postavilo dům správce pece, tzv. šichthaus (později se zde narodil 11. 1. 1732 významný báňský hormistr Jan Antonín Alis) a několik domků pro ostatní zaměstnance. Nově vznikající osada dostala záhy název Vysoká Pec. Toto je první propojení s Příbramí.

Druhým propojením je samozřejmě hornictví. Doly na Březových Horách a Bohutíně v 19. století spadaly pod státní podnik „Císařsko-královské rudné doly se sídlem v Příbrami“.

Prohlídka Římbaby nabídla rozhlednu na těžní věži (s výhledem na Třemošnou, Březové Hory, Svatou Horu, bohutínský kostel a báňské rybníky) a vlastní budované muzeum s expozicemi báňské a zemědělské techniky (většina hornictva byla v 19. století i drobnými zemědělci), expozici bytu obyčejného horníka se zařízením a vybavením v původně daleko honosnějším bytě vedoucího dolu, stálou výstavu betlémů Spolku příbramských betlemářů, výstavka krojů a výšivek, kovářskou dílnu, šachtici s rumpálem, pražírnu a pícky na tavení rudy, nenápadnou kapličku a obnovený kříž. V hlavní expozici věnované historii hornictví v Bohutíně a zbudované v bývalé strojovně si zasloužila pozornost fotografie Příbrami a Březových Hor z roku 1895 dokumentující rozsah těžby rudnin (olovo a stříbro), historické fotografie bohutínských šachet z různých období, historické fotografie z obcí mikroregionu Bohutínska, připomínka nejvýznamnějších rodáků obce (Jan Antonín Alis - příbramský hormistr a huťmistr, František Zpěvák - autor

povídek Havíři a František Choura - jeden ze zakladatelů sociální demokracie), výstavka minerálů a hornin, fotografie podzemí, truhlářská dílna a mnohé další.

Součástí komentované prohlídky byl i stručný nástin historie hornictví v Příbrami a Bohutíně od nejstarších dob až po současnost, rozvoj těžby a zpracování rudnin spojený s úrovní techniky v jednotlivých obdobích a význam vodního hospodářství pro rozvoj rudného hornictví. Dále připomínka nejvýznamnějších dolů březohorského a bohutínského revíru, vznik a význam hornického učiliště a v neposlední řadě působnost Střední průmyslové školy hornické v Příbrami se svým školním dolem Řimbabou. Důl Řimbaba zaražený roku 1843 s celkovou hloubkou 281,9 m, nabídl nasvícený pohled vzdušné části jámy s vodní hladinou v hloubce devadesát metrů.

V druhé části komentované prohlídky navštívili zúčastnění 353 m dlouhou Řimbabskou štolu (samozřejmě s náležitým vybavením, ochrannou přilbou a důlní lampou) a „sfárali chůzí“ obnoveným vstupním portálem štoly z údolí Litavky pod ohluběň jámy Řimbaba, tzn. 30 m pod šachetní budovu. V rámci prohlídky štoly byli seznámeni s vlastními průzkumnými pracemi, opatřenými od doby realizace (cca 160 let), dílčí krápníkovou výzdobou, způsobem ražby a s těžebními pracemi na Řimbabské hlavní a Severozápadní žíle.

Portál Řimbabské štoly.

Průběžně byli návštěvníci komentované prohlídky informováni o činnosti, plánech a cílech Spolku Řimbaba, v jehož péči se areál bývalého dolu společně se štolou nachází.

Provázel Ing. Josef Kovář

Okolí Příbrami, Nová Hospoda, pramen Kocáby /4. května 2016/

Tato oblast se při rozšiřování Příbrami, myšleno staré Příbrami, osidlovala nejpozději. První místo, které navštívíme, je městský park. Po botanické stránce není nikterak zajímavý, ale o to více byl znám jako centrum společenského života, zvlášť po otevření Střelovny v roce 1841. Byly zde městské lázně, které sloužily svému účelu do padesátých let minulého století. Pod Střelovnou byl koncem 19. století vybudován při příležitosti živnostenské výstavy v roce 1884 altán, ve kterém často k tanci a poslechu hrály vojenské a hornické kapely. Přes cestu na Pičín je místo zvané Hvězdička, dříve popraviště, dnes pietní místo k uctění památky obětem druhé světové války a za ním leží urnový háj. Na místě dnešního parku se zvažovala stavba příbramského nádraží, které se mělo stát železničním uzlem.

Zde pramení řeka Kocába.

Opustíme městský park a jdeme východním směrem ke kapličce „U sv. Václava“, místa, kde se loučili s městem lidé, kteří odcházeli na zkušenou do světa. Z východního náměstí je krásný výhled na Svatou Horu. A již vidíme kopuli místní hvězdárny. Ta však není poplatná svému názvu a nikdy jím nebyla. Dnes slouží k šíření rozhlasového signálu. Opouštíme hvězdárnu, kde je krásný výhled na severozápadní část města a hřeben Slonovce. Blížíme se k Nové Hospodě, dnes součásti města Příbrami. Kdysi zde stála hospoda, která sloužila povozům se zbožím, které objížděly Příbram, aby nemusely platit mýtné. Pokračujeme k malému památníku v parčíku. Za 2. světové války zde zaplatili životy za pomoc sovětským partyzánům příslušníci rodiny Marků a Vitovských.

Po modré turistické značce pokračujeme k prameni říčky Kocáby. Říčka, která napájí tři rybníky u Višňové a která ukázala svoji sílu v roce 1981, kdy hřiště Sokola Nový Knín bylo zatopeno až po břevno fotbalové branky. Pak se kroutí jako had do prvorepublikových trampských osad Askalona či Havran, odtud i název Hadí řeka. Poté, pokořena regulací, v klidu se vléva do Vltavy u Štěchovic.

Loučíme se s pramenem a jdeme na Fantovu louku - údajně největší městský mokřad na katastru města v ČR. Zde také pramení potok Lušťov, který teče západním směrem přes Příbram, ulicí Na Leštinách, přes Kličkovu zahradu, ulicí Ondrákovou, dříve Žabí, přes Hornické náměstí, dříve zvané Cabryk, kde byl malý rybníček. Dále mezi ulicemi Pražskou a Dlouhou, ulicí Potoční a zde na Rynečku se vlévá do Příbramského potoka. Jeho dnešní tok je sveden takřka po celé délce toku do potrubí. Jen na dnešním Václavském náměstí můžeme slyšet jeho tok. Docházíme na zastávku MHD a odjíždíme zpět do města.

Provázel Josef Bican

Příbramské hřbitovy, slavní rodáci /1. června 2016/

Příbramský hřbitov leží na tzv. Panské louce. Jako městský hřbitov slouží od roku 1786. V roce 1965 byl otevřen urnový háj. Od roku 1978 bylo další pohřbívání přesunuto na nový hřbitov na Pichcích. V roce 1990 bylo pohřbívání na původním hřbitově obnoveno a v roce 2001 byly přeneseny pozůstatky z Pichců, kde bylo pohřbívání především vzhledem k podzemní vodě ukončeno.

Na příbramském hřbitově jsou kromě ostatků zemřelých také některé památníky a pamětní desky. Mezi nimi jsou to např.:

Pamětní deska italských vystěhovalců z Valle di Ledro během první světové války a památník obětem březohorské katastrofy z roku 1882. Z významných osobností tu má hrob např. malíř a realizátor Alšových sgrafit Josef Bosáček, akademický sochař Václav Šára, básník Fráňa

Kučera, primářka příbramské nemocnice MUDr. Olga Rouleová, montanista a pedagog na VŠB v Příbrami prof. Dr. Ing. Josef Hrabák, skladatel Václav Kašlík, představitel protifašistického odboje genmjr.

Richard Tesařík, architekt Ignác Ullmann, příbramští starostové Karel Hail a Blažej Mixa a světoznámý fotograf František Drtikol.

Židovský hřbitov byl otevřen v r. 1879. Má rozlohu 3 283 m^2 a dochovalo se na něm asi 150 náhrobků. V horní části hřbitova je obřadní síň. Hřbitov se nalézá na severozápadním okraji města. Pro veřejnost je bez předchozího dojednání nepřístupný.

Provázel Ing. Josef Fryš

Židovský hřbitov.

Putování po bývalých mlýnech na Příbramském potoce /31. srpna 2016/

Příbramský potok byl jednou z podmínek umožňujících zdejší osídlení. Kdysi byl nazýván Litavkou na rozdíl od současné Litavky, nazývané kdysi Pstruhovým, Bohutínským potokem či Litavou. Před Příbramí se do tohoto potoka vlévá kromě dalších bezejmenných toků zleva Lešetický potok a potok Vojna, zprava pak Jerusalémský potok.

Příbram vznikla někdy před rokem 1216 na nevelkém vrcholku a prudkém jihozápadním svahu terasovité ostrožny, vyvýšené o více než 20 metrů nad soutokem Příbramského potoka s jeho pravým přítokem Lušťovem.

Hospodářské využití zdejších toků pro provoz mlýnských kol lze doložit již k roku 1379. Na Příbramském potoce byly tyto mlýny: Mlýn Pod Brodem (Nad pohodnicí, Orna, Kraft), postavený po roce 1654. Mlelo se v něm ještě po druhé světové válce. Pod ním ležící Fialův rybník (dříve Žlutický) zača-

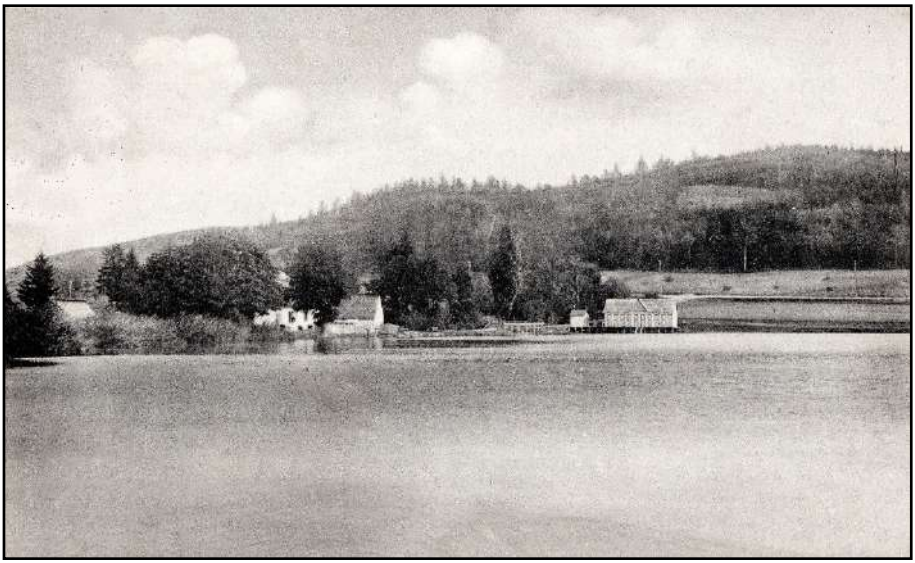

la příbramská obec budovat na jaře 1713. Od první poloviny 19. stol. patří k Fialovu mlýnu (dnes patří rodině Havrlíkových), postavenému pod jeho hrází po roce 1713 Janem Žlutickým. I zde se mlelo ještě za okupace.

Pod vrchem Myšlodrazí (dnešní Padák) si příbramská obec vybudovala Nový rybník (zmíněn poprvé roku 1578), který se napájel z Příbramského potoka. Během 19. století připadl k mlýnu Na Flusárně, který byl postaven po roce 1550. Flusárna zde pracovala v 18. století. Po roce 1990 byl památkově hodnotný objekt přestavěn.

Pod ním ležící Čekalíkovský rybník byl nádržkou pohonné vody pro mlýn, zmíněný poprvé roku 1519, zapsaný už v privilegiu Rudolfa II. z roku 1579 a před svým zbouráním v 80. letech 20. století známý jako Wohankovna (Ústřední dílny Uranových dolů).

Rybník Hořejší Obora byl snad od časů arcibiskupa Arnošta z Pardubic součástí obory patřící majitelům města, které ho od Rudolfa II. koupilo v roce 1586. Pod prahem tohoto rybníka, zhruba pod dnešní vilou Oborou, stával od roku 1528 mlýn Na Oboře, který zanikl zřejmě za třicetileté války. Roku 1846 byly v těchto místech nalezeny zbytky po mlýnu a části palečního kola. Pod rybníkem byly polnosti, jimiž vedla komunikace k Dolejší Oboře. Dříve se nazýval rybníkem Podměstským, či Podhrázským a patřil rovněž majitelům města, kteří ho koupili od císaře roku 1586.

Pod rybníkem se rozkládal Podměstský či Podhrázský mlýn, poprvé zmíněný roku 1527. I tento mlýn byl zapsán jako součást města v privilegiu Rudolfa II. V těsném sousedství mlýna postavil v roce 1756 horní závod úpravnu rudy, později známou jako Městské prádlo či Městská puchýrna, poháněnou vodními koly. Do rybníka totiž do té doby bez užitku vytékalo poměrně velké množství vody z dědičné štoly Karla Boromejského. Puchýrna byla zrušena v roce 1896, haldy hlušin po jejím provozu jsou zde viditelné dodnes. Mlýn, zvaný podle svého majitele naposled Marešův, byl zbourán v roce 1986.

V tzv. Podskalí, rozloženém na svahu Svatojánského vršku („Na Prdlově“) nad Příbramským potokem, byla začátkem 19. století postavena městská jatka, která tu fungovala až do postavení Masokombinátu.

Poslední mlýn stojící V Lukách na Příbramském potoce před jeho soutokem s Litavkou a pod Čertovým pahorkem je již zmiňován v lednu 1529. Pamětníci ho znají pod jménem Jechův mlýn. Byl zbourán ve druhé polovině 20. století. Vzpomínkou na něj je pojmenování zde nedávno vzniklé ulice Mlynářská.

Provázela PhDr. Věra Smolová

Po stopách příbramských flamendrů, příbramské hospůdky /5. října 2016/

Herec Josef Hlinomaz, častý návštěvník Příbrami, ve svých pamětech říká, že Příbram má Svatou Horu, nejhlubší důl a hospody. A tak pojďme navštívit místa, kde stála či stojí hostinská zařízení.

Začínáme na místě, kde dnes stojí radnice. Hostinec „U Heroldů“ byl známý výrobou a prodejem párků. Pokračujeme severní stranou náměstí ke „Zlatému soudku“. Soudek se zlatými obručemi v atice domu zmizel při poslední přestavbě, ale restaurace je velmi oblíbená. A máme tu hotel Horymír, dříve po svém majiteli také zvaný Šplíchal. Hotel Horymír patřil k architektonickým skvostům příbramského náměstí. Vedle Horymíra stojí dům „U Bílé růže“, dříve v něm řezník Smetana dlouho provozoval pohostinství. Bílá růže v průčelí dodnes zdobí dům.

Zájezdní hostinec U Černého orla - dnes Knihovna Jana Drdy.

Kráčíme k dnešní Knihovně Jana Drdy. Zde do roku 1922 stál hostinec „U Černého orla“. Nedaleko narazíme na dům, který dnes funguje jako vietnamská tržnice. Když počátkem 19. století rodina Bucharů stavěla skvost hotelů v širokém okolí, netušila, jak v dnešní době bude využit. Naproti hotelu stála rychta a v ní zájezdní hostinec.

A co to, od „příbramské koule“ slyšíme tóny Slovanských tanců. Zavírám oči a vidím mistra Dvořáka, jak kráčí k „Modrému hroznu“. Nechme je ještě zavřené a vidíme cara Alexandra, jak přijíždí do hostince „U Zeleného stromu“, aby zde strávil jednu říjnovou noc v roce 1815. Hostinec i strom již zmizely a na jejich místě vyrostla banka - dnes zde sídlí Komerční banka. Popojdeme několik kroků Pražskou ulici, poté se vydáme vpravo z kopečka a jsme „U Šrajnů“. Dům zde stojí, ale restaurace zde již není. Procházíme Zahradnickou ulicí a vpravo od nás stojí budova, kdysi Katolický dům s restaurací a krásnou zahradou s fontánou a altánem.

My se vydáme opačným směrem Dlouhou ulicí. Vpravo stál hostinec „U Zlaté hvězdy“, hvězdu později někdo přebarvil na modro. Osmicípá hvězda byla znakem bývalé majitelky domu Kateřiny z Lokšan. Zavírám oči a vidím, jak od hotelu odjíždí dostavníky - pravidelné spojení Příbrami a Prahy. A hle dostavník od Prahy přiváží pány Zeyera a Vrchlického a ti kráčí k Heindrichům. My však po dlažbě, kudy kráčely na Svatou Horu davy poutníků, dojdeme k Hlasivcovu domu, kde byla první příbramská tiskárna a později hostinec „U Tygra“, v tomto hostinci stál jeden z prvních příbramských kulečníků. Vracíme se do Dlouhé ulice a ocitáme se u ohrady, za níž ještě nedávno stála restarauce „U Koně“, později bar „U Koníčka“. Na rohu Palacké a Dlouhé ulice stojí budova, kde byla restaurace, spíše však hotel „U Volpichů“. I anděl ze střechy domu dávno odletěl.

A jdeme zpět do Pražské ulice, na rohu stojí Čížkův dům, kde sídlil hostinec „Český dvůr“ neboli „Kurec“. Až doba po roce 1989 ukončila 500 let trvající hostinskou činnost, že to je škoda, by jistě potvrdili štamgasti pánové Hlinomaz či Hojden. Naproti stojí dnes již neexistující Pražská kavárna, místo setkávání příbramských intelektuálů.

Jdeme směrem na malé Václavské náměstí. Po levé straně stojí rohový dům, dříve Měšťanská beseda - ve své době centrum společenského života a místo, kde v prvním patře František Tůma provozoval

kino. Odbočíme vlevo a z Jiráskových sadů vidíme „Drakovnu“. Velký dům na začátku sadů. V přízemí byla kavárna Merkur, ale více známá pod názvem „U Pěti draků“. Čtyři draci byly chrliče vody pod střechou domu a pátý drak, respektive dračice, byla majitelka.

Za příbramským Zámečkem je cíl našeho putování. Restaurace „U Švejka“, dříve „Na Příkopech“. Zajímavostí této restaurace byla brána se dvěma lvy. Za restaurací byla fontána. Kolem ní se točily kočáry a čekaly na návštěvníky.

Provázel Josef Bican

Restaurace Na Příkopech.

Poznej svoje město

Cyklus komentovaných vych□zek
k 800. výročí založení města Příbram.

Vydala Knihovna Jana Drdy Příbram v roce 2016.
Fotografie z archivu Knihovny Jana Drdy Příbram.
© Knihovna Jana Drdy Příbram, 2016.

knihovna
Jana Drdy Příbram

KLUB ČESKÝCH TURISTŮ